

Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)

Tiesību akta projekta anotācijas kopsavilkums	
Mērķis, risinājums un projekta spēkā stāšanās laiks (500 zīmes bez atstarpēm)	Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”” (turpmāk – likumprojekts) mērķis ir nodrošināt valsts un sabiedrības funkcionēšanas nepārtrauktību valsts apdraudējuma gadījumā izsludināta izņēmuma stāvokļa laikā, papildinot izņēmuma stāvokļa laikā nosakāmos tiesību ierobežojumus, Ministru kabineta tiesības un kārtību, kā jāveic gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās apropriācijas izmaiņas un skaidrās naudas izņemšana valsts apdraudējuma pārvarēšanai. Likumprojekts stāsies spēkā vienlaikus ar grozījumiem Karatiesu likumā.

I. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība	
1.	<p>Pamatojums</p> <p>Aizsardzības ministrijas iniciatīva, kā arī:</p> <p>Ministru kabineta 2017. gada 14. februāra sēdes protokollēmums Nr. 7; 50. § “Informatīvais ziņojums “Par mācību KRISTAPS 2016 secinājumiem”” (TA-1230-DV).</p> <p>Ministru kabineta 2017. gada 3. oktobra sēdes protokollēmums Nr. 49; 59. § “Informatīvais ziņojums “Par mācību “KRISTAPS 2016” secinājumu izpildes gaitu un rezultātiem”” (TA-2095-DV).</p> <p>Ministru kabineta 2018. gada 23. janvāra sēdes protokollēmuma Nr. 5; 50. § “Informatīvais ziņojums “Par mācību KRISTAPS 2017 secinājumiem”” (TA-2879-DV) 9. secinājums.</p> <p>Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra sēdes protokollēmuma Nr. 50; 52. § “Informatīvais ziņojums “Par mācību KRISTAPS 2018 secinājumiem”” (TA-2170-DV) 2.1.1.; 2.2. apakšpunkts.</p> <p>Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra sēdes protokollēmuma Nr. 60; 107. § “Informatīvais ziņojums par Karatiesu likuma izpildes nodrošināšanu” (TA-2553-DV) 2. punkts</p> <p>Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstu valstu un valdību vadītāju Varšavas samita (2016. gada 8. jūlijs) deklarācija.</p>

2.	<p>Pašreizējā situācija un problēmas, kuru risināšanai tiesību akta projekts izstrādāts, tiesiskā regulējuma mērķis un būtība</p>	<p>Likumprojekts paredz pilnveidot normatīvo regulējumu valsts apdraudējuma situācijās, proti: Likumprojekta 1. pants paredz grozījumus likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” (turpmāk – likums) 8. panta pirmās daļas 8. punktā izslēgt vārdu “speciālām”, jo, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam ir tiesības noteikt, ka valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijas nosaka aizliegumu personām atrasties noteiktās vietās bez speciālām atļaujām vai personu apliecināšanai dokumentiem. Turklāt termins “speciālā atļauja” tiek lietots citos normatīvajos aktos citādā juridiskajā izpratnē. Likumprojekta 2. pants paredz likuma 17. panta pirmās daļas 2. punktā, kas nosaka Ministru kabineta tiesības izņēmuma stāvokļa laikā valsts apdraudējuma pārvarēšanai noteikt aizliegumu personām atrasties noteiktās vietās bez speciālām atļaujām, izslēgt vārdu “speciālām”, jo termins “speciālā atļauja” tiek lietots citos normatīvajos aktos citādā juridiskajā izpratnē. Savukārt termins “atļauja” dod iespēju par valsts apdraudējuma pārvarēšanu atbildīgajām institūcijām pēc operatīvās nepieciešamības īstenot aizliegumu personām atrasties noteiktās vietās.</p> <p>Spēkā esošā likuma 17. panta pirmās daļas 18.punkta redakcija paredz, ka: “(1) Atkarībā no valsts apdraudējuma veida, intensitātes un rakstura Ministru kabinets var noteikt: (..) 18) finanšu ministram pilnvarojumu mainīt likumā par valsts budžetu kārtējam gadam noteikto apropriāciju, ja Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 24 stundu laikā ir izskatījusi apropriācijas izmaiņas un nav iebildusi pret tām, kā arī nodrošināt finanšu resursus un maksājumu veikšanu”.</p> <p>Valsts apdraudējuma gadījumā 24 stundas varētu būt pārāk ilgs laiks lēmuma pieņemšanai, īpaši situācijā, kad notikumi attīstās strauji un ir nepieciešami steidzami un neatliekami operacionālie pasākumi. Tā kā valsts aizsardzības un drošības jomas darbība izņēmuma stāvokļa laikā ir būtiski atkarīga no apropriācijas izmaiņām, apdraudējuma gadījumam jāparedz elastīgāks reaģēšanas mehānisms valsts finanšu jomā.</p> <p>Ievērojot to, ka iespējamās ārvalstu agresijas gadījumā viens no pretinieka stratēģiskajiem mērķiem ir valsts tautsaimniecības un finanšu sistēmas darbības traucēšana vai apturēšana, kā arī to, ka izņēmuma stāvokļa laikā viens no valsts prioritārajiem mērķiem ir saglabāt finanšu sistēmas stabilitāti, valsts institūciju rīcībbspēju, nodrošināt valsts tautsaimniecības noturību</p>
----	---	---

un nepieļaut nelikumīgu un nesaskaņotu rīcību finanšu jomā, ir nepieciešams uzturēt kontroles mehānismus. Parlamentārās republikas varas leģitimitātes nodrošināšanai ir būtiska likumdevējvaras kontrole pār izpildvaras institūcijām.

Ņemot vērā minēto, tika izstrādāti grozījumi (likuma 17. panta pirmās daļas 18. punktā grozījumi, kā arī panta pirmās daļas papildinājums ar 19. un 20. punktu), kas paredz finanšu ministra pilnvaras mainīt apropriāciju, ja tā tiek īstenota valsts budžeta ietvaros un izmaiņām nav negatīvas ietekmes uz vispārējās valdības sektora budžeta nominālo bilanci (atbilstoši Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā metodoloģijai). Vienlaikus, lai nodrošinātu parlamentāro kontroli pār šo procesu, Finanšu ministrija nekavējoties informē Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisiju par apropriācijas izmaiņām. Savukārt, ja apropriāciju izmaiņu rezultātā tiek pārsniegts gadskārtējā valsts budžeta ietvars vai rodas negatīva ietekme uz vispārējās valdības sektora budžeta nominālo bilanci, finanšu ministrs ir tiesīgs mainīt likumā noteikto apropriāciju un nodrošināt finanšu resursus un maksājumu veikšanu atbilstoši Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas lēmumam, kas ir pieņemts 24 stundu laikā no informācijas saņemšanas. 24 stundu laikposms sākas brīdī, kad komisija ir saņēmusi no Finanšu ministrijas informāciju par apropriācijas izmaiņām.

Gadījumā, ja Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 24 stundu laikā nav izskatījusi apropriācijas izmaiņas, pilnvaras pieņemt lēmumu ir Ministru prezidentam un finanšu ministram.

Valsts apdraudējuma gadījumā iespējams starptautisko kredītreitingu kritums un straujš valsts budžeta ienākumu samazinājums, kas var ietekmēt valsts budžeta līdzekļu apriti, tai skaitā atbildības izmaksas valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem, kā arī sociālo nodrošinājumu valstī.

Līdz ar to izņēmuma stāvokļa laikā ir būtiski, lai visas par valsts apdraudējuma pārvarēšanu atbildīgās institūcijas turpinātu pildīt savus pienākumus bez pārtraukumiem. Ņemot vērā, ka izņēmuma stāvoklī prioritāra kļūst apdraudējuma pārvarēšana, visām atbildīgajām institūcijām ir jāplāno darbs īpašā režīmā. Lai to īstenotu, piedāvātie likuma grozījumi (17. panta pirmās daļas papildinājums ar 21. un 22. punktu) paredz, ka Ministru kabinetam ir tiesības noteikt īpašu regulējumu izdienes pensiju, valsts sociālo pabalstu, sociālās apdrošināšanas un sociālās palīdzības nodrošināšanai. Grozījumu mērķis ir deleģēt Ministru

	<p>kabinetam tiesības lemt par personām nepieciešamo sociālo nodrošinājumu pieejamā finansējuma ietvaros situācijā, kad valstī ir noteikts izņēmuma stāvoklis, kas nepieciešams sabiedrībai un valstij svarīgu interešu nodrošināšanai, proti, lai sabalansētu valsts budžeta izdevumus un ienākumus situācijā, kad ir būtisks ienākumu kritums, kā arī lai aizsargātu Satversmē garantētās cilvēku pamattiesības.</p> <p>Ierobežojumi pensiju, pabalstu un atlīdzību izmaksai un īpaši nosacījumi obligāto valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu regulējumā noteiktā periodā var tikt attaisnoti pie nosacījuma, ja valstī ārējā apdraudējuma rezultātā notiek strauja ekonomikas lejupslīde un Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes tuvākajam periodam apliecina, ka tuvākajā laikā nav paredzama ekonomikas strauja atveseļošanās, kā arī ienākumu valsts pamatbudžetā un sociālās apdrošināšanas budžetā pieaugums.</p> <p>Tiesību lemt par sociālā atbalsta apmēru iedzīvotājiem nodošana Ministru kabinetam izņēmuma stāvokļa laikā tiek pamatota ar nepieciešamību operatīvi lemt par tādu valsts budžeta līdzekļu izmantošanu, kas ļauj efektīvi pārvarēt valsts apdraudējuma situāciju.</p> <p>Racionāla un savlaicīga lēmuma pieņemšana par iedzīvotājiem nepieciešamo finansiālo atbalstu izņēmuma situācijā ir ne tikai valsts budžeta interešu nodrošināšana apstākļos, kad nepieciešams samazināt budžeta izdevumus un sabalansēt valsts budžeta ieņēmumus un izdevumus, bet arī citu personu tiesību uz sociālo nodrošinājumu realizācija atbilstoši Satversmes 116. pantam. 2008. gada 24. decembra spriedumā Lietuvas Konstitucionālā tiesa ir norādījusi, ka “valstī var rasties ārkārtas situācijas (ekonomiskā krīze, dabas katastrofa u. c.), kad objektīvi trūkst līdzekļu pensiju izmaksai. Šādās ārkārtas situācijās pensiju tiesiskais regulējums var tikt grozīts, arī samazinot pensiju lielumu tādā apmērā, kādā tas ir nepieciešams sabiedrības un valsts vitāli svarīgu interešu nodrošināšanai un citu konstitucionālo vērtību aizsardzībai. Samazinātās pensijas var tikt izmaksātas tikai uz noteiktu laiku. [..] Jāuzsver, ka pat šādās ārkārtas situācijās pensijas nevar tikt samazinātas, pārkāpjot līdzsvaru starp personas un sabiedrības interesēm, proti, pensiju samazinājumam jāatbilst konstitucionālajam proporcionalitātes principam.” Tādējādi ārkārtas situācijā ir iespējams noteikt papildu ierobežojumus personas tiesībām uz sociālo nodrošinājumu vai sociālās palīdzības paplašināšanu. Ministru kabinets izņēmuma stāvokļa laikā var lemt par sociālā atbalsta pasākumiem, tostarp personu tiesību ierobežojošiem pasākumiem, tikai izsverot to</p>
--	---

	<p>tiesiskumu, nepieciešamību un samērīgumu konkrēta apdraudējuma novēršanai vai pārvarēšanai.</p> <p>Tiklīdz valsts apdraudējums ir novērsts vai pārvarēts, tiek atcelts vai beidz darboties lēmums par izņēmuma stāvokli un vienlaikus ar to arī visi izņēmuma stāvokļa pārvarēšanai pieņemtie normatīvie akti. Attiecīgi, ja Finanšu ministrija secina, ka pēc tam, kad speciālais tiesiskais režīms – izņēmuma stāvoklis – ir atcelts, ekonomiskā situācija valstī atjaunojas lēni un nepieciešams pieņemt lēmumu par valsts budžeta izdevumu samazinājumu, lēmumi par sociālā nodrošinājuma ierobežošanu kā līdz šim būs jāpieņem Saeimai.</p> <p>Līdz ar to likumprojekts (likuma 17. panta pirmās daļas papildinājums ar 21. un 22. punktu) paredz, ka valsts iestādēm, kuru darbība tiek finansēta no valsts budžeta, ir jānosaka īpašs – atbilstošs izņēmuma stāvokļa raksturam – atlīdzības regulējums amatpersonām un darbiniekiem. Atlīdzības samazinājuma gadījumā būtu nepieciešams paredzēt kompensācijas mehānismu, lai veicinātu valsts pārvaldes amatpersonu un darbinieku minimālo nodrošinājumu valsts apdraudējuma situācijā.</p> <p>Līdzīgs regulējums ir piemērojams saistībā ar izdienas pensiju, sociālo apdrošināšanu, valsts sociālo pabalstu un sociālās palīdzības jomu, kā arī saistībā ar kompensācijām. Arī šim regulējumam ir jābūt samērīgam un atbilstošam tautsaimniecības stāvoklim izņēmuma situācijā. Likumprojektā piedāvātajā 17. panta pirmās daļas 22. punkta redakcijā ar terminu “kārtība” tiek saprasts gan regulējums, gan procedūra.</p> <p>Ar likuma 17. panta pirmās daļas 23. un 24. punktu tiek noteikts, ka, pieņemot lēmumu par izņēmuma stāvokļa izsludināšanu vai grozījumus lēmumā par izņēmuma stāvokļa izsludināšanu, Ministru kabinetam ir tiesības noteikt ierobežojumu – aizliegumu valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām un darbiniekiem, kuri iesaistīti valsts apdraudējuma pārvarēšanas pasākumos, fiziskām personām, kuras nodrošina vitālo (kritisko) pakalpojumu darbības nepārtrauktību, izbeigt civildienesta attiecības vai uzteikt darba līgumu, kā arī pārtraukt tiešo darba pienākumu veikšanu. Tāpat likuma 17. panta pirmās daļas 24. punkts paredzēs tiesības Ministru kabinetam noteikt aizliegumu juridiskām personām pārtraukt vitālo (kritisko) pakalpojumu darbību. Nepieciešamība minētajām personām, objektiem un iestādēm turpināt pienākumus izriet no secinātā, ka šo personu veicamie pienākumi ir tiešā sasaistē ar valsts iekārtas un sabiedrības funkcionēšanas un kontinuitātes spējām, proti,</p>
--	---

	<p>kritiskajām funkcijām (<i>Critical Government Functions</i>).</p> <p>Šobrīd arī Streiku likums un Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums nosaka sabiedrībai nepieciešamās funkcijas, kuru darbību valsts apdraudējuma gadījumā valstij jāturpina nodrošināt minimālā apmērā.</p> <p>Likumprojektā paredzētā fizisko personu tiesību ierobežojuma mērķis ir nodrošināt, ka izņēmuma stāvokļa laikā tās nepārtrauc jeb turpina pildīt savus civildienesta vai tiešos darba pienākumus. Attiecīgās iestādes ietvaros darba režīms (piemēram, pāriešana uz maiņu darbu diennakts režīmā) var tikt mainīts atbilstoši civildienesta darba tiesiskās attiecības regulējošajiem normatīvajiem aktiem un rīkojumam par izņēmuma stāvokli.</p> <p>Latvijas Republikas Satversmes 106. pants nosaka, ka “piespiedu darbs ir aizliegts. Par piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu”. Savukārt Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 1. pantā ir noteikti seku likvidēšanas pasākumi – tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai nodrošinātu vismaz minimālās iedzīvotāju pamatvajadzības, kas saistītas ar cilvēku izdzīvošanu, un apturētu vai mazinātu veselības, vides un īpašuma apdraudējumu.”</p> <p>Pašreizējais regulējums, kas ietverts Latvijas Republikas Satversmē un Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, neparedz iespēju noteikt par pienākumu noteiktām personu grupām un juridiskām personām turpināt to darbību izņēmuma stāvokļa laikā, kas var tikt izsludināts ārēja militāra apdraudējuma dēļ. Ārējs militārs apdraudējums nav uzskatāms par katastrofu, savukārt jau šādā apdraudējuma situācijā ir nepieciešams noteikt konkrētas darbības, kas veicinātu valsts un sabiedrības noturīguma un kontinuitātes spējas, tādējādi samazinot iespējamo militārā apdraudējuma strauju eskalāciju. Izņēmuma stāvokļa laikā militāra apdraudējuma gadījumā ir nepieciešams sagatavoties pamatvajadzību nodrošināšanai militāra iebrukuma un kara gadījumā.</p> <p>Satversmes 106. pantā nav dota piespiedu darba definīcija. Tajā ir norādīti tādi darbi kā iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu, kuri netiek uzskatīti par piespiedu darbu. Starptautiskā darba organizācija (turpmāk – SDO) 1930. gada 28. jūnijā pieņēma</p>
--	---

	<p>Konvenciju par piespiedu darbu (<i>Convention (No. 29) Concerning Forced Labour</i>; turpmāk – SDO konvencija Nr. 29)¹. SDO 1957. gada 25. jūnijā pieņēma Konvenciju par piespiedu darba izskaušanu (<i>Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour</i>; turpmāk – SDO konvencija Nr. 105)². Kopš 1997. gada 13. jūnija Latvijas Republikā ir spēkā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk – Konvencija), kura noteic, ka „nevienam cilvēkam nedrīkst likt veikt piespiedu vai obligāto darbu” (4. panta otrā daļa).</p> <p>Latvijai ir saistoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi, un tai jārespektē spriedumos paustās atziņas par starptautisko tiesību normu interpretāciju. Eiropas Cilvēktiesību tiesa izmanto piespiedu darba definīciju, kas dota SDO konvencijas Nr. 29 2. panta pirmajā daļā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa šo definīciju ir atzinusi par saistošu, jo Konvencijas 4. pants ir pieņemts, pamatojoties uz SDO konvenciju Nr. 29.³</p> <p>Saskaņā ar SDO konvencijas Nr. 29 2. pantu par piespiedu darbu tiek uzskatīts tāds darbs vai dienests, kas, draudot ar sodu, tiek kategoriski pieprasīts no ikvienas personas un attiecībā uz kuru persona nav brīvprātīgi pieteikusies. SDO konvencijas Nr. 29 2. pants tāpat nosaka, kāds darbs netiek uzskatīts par piespiedu darbu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) militāra rakstura darbi, kurus uzliek ar obligātā militārā dienesta likumiem; 2) darbi, kas ir uzskatāmi par daļu no iedzīvotāju pienākumiem valstī; 3) nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu un ar nosacījumu, ka šāda darba veikšanu uzraudzīs un kontrolēs valsts iestādes un ka persona netiks nodarbināta privātpersonu un uzņēmumu interesēs; 4) darbs ārkārtēju situāciju gadījumos, kad ir apdraudēta vai var tikt apdraudēta visas sabiedrības vai kādas tās daļas dzīvība vai dzīves apstākļi, piemēram, kara, dabas katastrofu vai to draudu gadījumos; 5) vispārēja rakstura darbi, kas ir veicami kolektīva tiešā labuma dēļ, tādējādi tos uzskatot par šī kolektīva dalībnieku pienākumu. <p>Salīdzinājumā ar Satversmi Konvencijas 4. panta trešajā daļā ir noteikts plašāks to darbu uzskaitījums, kuri netiek uzskatīti par piespiedu darbu – darbi ieslodzījuma laikā; jebkura rakstura militārs dienests; jebkurš dienests ārkārtēja stāvokļa vai stihiskas</p>
--	--

¹ Latvija šo konvenciju ir ratificējusi 2006. gadā.

² Latvija šai konvencijai pievienojās, Latvijas Republikas Augstākajai padomei pieņemot 1990. gada 4. maija deklarāciju “Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. 1992. gada 27. janvārī Latvijas Republikas ratifikācijas akts tika reģistrēts SDO.

³ *Law of the European Convention on Human Rights. London, Dublin, Edinburgh, Butterworths, 1995, p. 92.*

	<p>nelaimes gadījumā, kas apdraud sabiedrības labklājību; jebkurš darbs vai dienests, kas ietilpst parastajos pilsoņa pienākumos. Šāds pats darbu uzskaitījums ietverts arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 8. panta trešajā daļā.⁴</p> <p>Gan Satversmes 106. pantā, gan Konvencijas 4. panta trešajā daļā un SDO konvencijas Nr. 29 2. panta otrajā daļā paredzētie izņēmuma gadījumi no piespiedu darba ir noteikti visas sabiedrības labklājības un drošības interesēs, turklāt – tikai kā ārkārtas pasākums. Šiem darbiem ir publiski tiesisks raksturs, un to veikšanu uzliek publisko tiesību subjekti. Par atteikšanos veikt šos darbus var iestāties administratīvi tiesiska vai krimināltiesiska atbildība, piemēram, par tiesas uzlikto pienākumu veikt piespiedu darbu vai par izvairīšanos no militārā dienesta.⁵</p> <p>Tādējādi valsts ārkārtējo pasākumu ietvaros var uzlikt par pienākumu kara / krīzes situācijā veikt darbu visas sabiedrības labklājības un drošības interesēs. Tomēr jautājums par ierobežojuma uzlikšanu pārtraukt darbu noteiktu nozaru darbiniekiem krīzes / kara situācijā Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē nav plaši analizēts. Vienlaikus no pieejamās tiesu prakses var secināt, ka šāda ierobežojuma uzlikšana valsts un pašvaldību iestādēm vai juridiskajām un fiziskajām personām, kas nodrošina vitālos (kritiskos) pakalpojumus, varētu būt pieļaujama, ja tas ir ārkārtas pasākums, kas pamatots ar nepieciešamību nodrošināt valsts un sabiedrības labklājību un drošību, kā arī NBS netraucētu darbību krīzes / kara situācijā.</p> <p>Stājoties darba tiesiskajās / civildienesta attiecībās ar valsts un pašvaldību iestādēm vai juridiskajām personām, kas nodrošina vitālos (kritiskos) pakalpojumus, attiecīgajai fiziskajai personai būtu jāzina par tai noteikto iespējamo ierobežojumu izņēmuma stāvokļa laikā.</p> <p>Attiecībā uz fizisko drošību (apsardzi) Ministru kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumu Nr. 496 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība” 38. un 39. punkts nosaka, kā tiek pastiprināti atbildīgo valsts iestāžu veicamie kritiskās infrastruktūras drošības pasākumi.</p>
--	--

⁴ Satversmes 2003. gada 27. novembra sprieduma lietā Nr. 2003-13-0106 secinājumu daļas 2. punkts, pieejams <https://m.likumi.lv/doc.php?id=81523>

⁵ Satversmes 2003. gada 27. novembra spriedums lietā Nr. 2003-13-0106, 11. lpp., pieejams <https://m.likumi.lv/doc.php?id=81523>

		<p>Likumprojektā paredzētie ierobežojumi fiziskajām un juridiskajām personām nav attiecināmi uz situācijām, kad civildienesta un tiešo darba pienākumu pildīšana būtiski apdraud personas pamattiesības, kā arī noteiktos ierobežojumus Ministru kabinets ir tiesīgs iekļaut vai neiekļaut lēmumā par izņēmuma stāvokļa izsludināšanu vai lēmumā par izņēmuma stāvokļa pagarināšanu, un tie ir spēkā teritorijā, kurā izsludināts izņēmuma stāvoklis (visā valsts teritorijā vai tās daļā). Ja persona pārkāpj likumprojektā noteiktos ierobežojumus izņēmuma stāvokļa laikā, tā ir saucama pie atbildības saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 176.2. pantu (līdz 01.01.2020) un Krimināllikuma 225.1 pantu.</p> <p>Likumprojekts paredz arī papildināt likuma 17. panta pirmo daļu ar 25. punktu, kas noteiktu to, ka, izsludinot izņēmuma stāvokli valstī vai tās daļā, Ministru kabinets vienlaikus lemj par karatiesu darbības uzsākšanas nepieciešamību. Šāds grozījums ir nepieciešams, jo ne visos gadījumos, kad valstī vai tās daļā ir izsludināts izņēmuma stāvoklis, objektīvi nepieciešama karatiesu darbības uzsākšana. Šis grozījums tiek veikts saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra sēdes protokollēmuma Nr. 60 107. § "Informatīvais ziņojums par Karatiesu likuma izpildes nodrošināšanu" (TA-2553-DV) un Tieslietu ministrijas virzītajiem grozījumiem Karatiesu likumā.</p> <p>Valsts drošības iestādēm izņēmuma stāvokļa laikā būs jāveic operatīvās darbības pasākumi vispārējā un sevišķajā veidā, kā arī lielā apjomā, lai nodrošinātu Latvijas nacionālo drošību. Operatīvo darbību kārtību miera laikā regulē Operatīvās darbības likums, bet kriminālprocesa kārtību – Kriminālprocesa likums. Izņēmuma stāvokļa laikā valsts drošības iestādēm nepieciešama atvieglota kārtība operatīvo darbību veikšanai un kriminālprocesa izmeklēšanas kārtībai, lai spētu efektīvi īstenot Valsts drošības iestāžu likumā noteiktos uzdevumus un sekmētu valsts apdraudējuma pārvarēšanu. Izlūkošanas un pretizlūkošanas darbības veicamas, gan izmantojot savas specifiskās valsts drošības iestādes izlūkošanas un pretizlūkošanas darbības, gan veicot Operatīvās darbības likumā noteiktos operatīvās darbības pasākumus.</p> <p>Tādējādi likumprojekts paredz papildināt likuma 17. panta pirmo daļu ar 26. punktu, ar kuru Ministru kabinetam tiek noteiktas tiesības izņēmuma stāvokļa laikā noteikt īpašu kārtību valsts drošības iestādēm izlūkošanas, pretizlūkošanas un operatīvo darbību</p>
--	--	--

	<p>veikšanai vai kriminālprocesa procesuālajām darbībām, lai nodrošinātu nacionālo drošību valsts apdraudējuma gadījumā. Tāpat likumprojekts paredz papildināt likuma 17. panta pirmo daļu ar ceturto daļu, ar kuru Ministru kabineta rīkojumā par izņēmuma stāvokli valsts drošības iestādēm var noteikt atkāpes no Operatīvās darbības likumā un Kriminālprocesa likumā noteiktās kārtības, izvērtējot riskus un ņemot vērā nepieciešamību nekavējoties veikt operatīvās darbības pasākumus sevišķajā veidā lielā apjomā. No trim valsts drošības iestādēm kriminālprocesa darbības ir tiesīgs veikt tikai Valsts drošības dienests. Izlūkošanas, pretizlūkošanas un operatīvās darbības un kriminālprocesa procesuālās darbības ir saistītas un neizslēdz viena otru.</p> <p>Likumprojekts paredz papildināt likuma 17. pantu ar piekto daļu, kurā noteikts, ka izņēmuma stāvokļa laikā Ministru kabinetam tiek dotas tiesības atstādināt jebkuru publiskās pārvaldes amatpersonu, kā arī publiskas personas kapitālsabiedrības padomes vai valdes locekli, izņemot Saeimas deputātu un Saeimas kompetencē ieceltas amatpersonas, un to vietā iecelt īpaši pilnvarotu publiskās pārvaldes amatpersonu. Šādas tiesības Ministru kabinetam tiek dotas, jo izņēmuma stāvokļa laikā ir nepieciešams ātrs un efektīvs mehānisms, lai atstādinātu tādas amatpersonas (un atceltu viņu pieņemtos lēmumus), kas liek šķēršļus valsts apdraudējuma pārvarēšanai.</p> <p>Tiesības atcelt jebkuru valsts tiešās vai pastarpinātās pārvaldes institūcijas lēmumu, kā arī (pēc valsts drošības iestāžu rekomendācijām) atstādināt valsts tiešās vai pastarpinātās pārvaldes valsts amatpersonu (un tās vietā iecelt īpaši pilnvarotu valsts amatpersonu) Ministru kabinetam būtu spēkā tikai izņēmuma stāvokļa laikā⁶. Tajā pašā laikā likuma ietvaros ar noteiktiem Ministru kabineta lēmumiem pret attiecīgajām kompetento iestāžu amatpersonām tiks vērstas procesuālās darbības, t. sk. atstādināšana no amata Kriminālprocesa ietvaros, prettiesisku lēmumu atcelšana Valsts pārvaldes iekārtas likuma ietvaros un domes un tās priekšsēdētāja atļaišana likuma “Par pašvaldībām” ietvaros.</p> <p>Likums tiek papildināts ar 18.¹ pantu, kas paredz, ka valsts tiešās pārvaldes iestādes, kas ir atbildīgas par valsts apdraudējuma pārvarēšanu, valsts aizsardzības</p>
--	--

⁶ Likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 3. pants: (1) Visi lēmumi un rīkojumi, kas pieņemti ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa nodrošināšanai, zaudē spēku vienlaikus ar ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa atcelšanu vai šiem īpašajiem tiesiskajiem režīmiem noteiktā termiņa beigām.

		<p>plānošanas dokumentos noteiktajos gadījumos un kārtībā var izņemt skaidro naudu no Latvijas Bankas Valsts kases kontā esošo naudas līdzekļu ietvaros (nosakot detalizētus gadījumus Valsts aizsardzības plānā) un Latvijas Banka to izsniedz. Vienlaikus tiek paredzēts, ka neizmantojot skaidrā nauda ir atmaksājama Latvijas Bankā, ieskaitot naudas līdzekļus Valsts kases kontā.</p> <p>Minētais regulējums ir nepieciešams, jo šobrīd atbilstoši likuma “Par Latvijas Banku” 4. panta 5. punktam Latvijas Banka skaidru naudu drīkst izsniegt tikai kredītiestādēm. Lai nodrošinātu, ka izņēmuma situācijā Latvijas Banka var izsniegt skaidru naudu Latvijas Bankas Valsts kases kontā esošo naudas līdzekļu ietvaros, ir nepieciešams to regulēt likumā. Ministru kabineta Kases operāciju uzskaites noteikumi (kopumā regulē attiecības “uzņēmums – klients”) nav attiecināmi uz šīm izmaksām (Latvijas Banka ir emisijas iestāde). Vienlaikus minētajā pantā nav regulēts jautājums par valsts drošības iestāžu budžetiem, bet gan par iespēju izņemt Latvijas Bankas Valsts kases konta atlikumu skaidrā naudā.</p> <p>Ņemot vērā, ka izņēmuma stāvokļa gadījumā valstij visi nacionālās drošības subjektu resursi ir jāvirza efektīvai valsts suverenitātes apdraudējuma atvairīšanai, kā arī tai primāri jānodrošina savas teritorijas un iedzīvotāju drošība (sabiedrības intereses ir primāras pār privātpersonu interesēm), likumprojekta 4. pants paredz noteikt, ka likuma 19. panta septītajā daļā noteiktās tiesības uz radušos zaudējumu atbilstošu atlīdzinājumu neattiecas uz neiegūto (atrauto) peļņu jeb sagaidāmās peļņas atrāvumu. Valsts apdraudējuma gadījumā visi valsts un sabiedrības resursi tiek veltīti valsts eksistenciālam jeb izdzīvošanas jautājumam – apdraudējuma situācijas pārvarēšanai. Tā kā resursi no sabiedrības tiek ņemti ārēju (no valsts neatkarīgu) apstākļu dēļ, līdz ar ko neiegūtās peļņas kompensēšana nav uzskatāma par valsts pienākumu (nepastāv likumsakarīga valsts izraisīta cēloņa).</p> <p>Identisks atlīdzības zaudējuma atlīdzināšanas princips jau ir noteikts normatīvajos aktos attiecībā uz katastrofu izraisīto seku pārvarēšanā iesaistāmajiem resursiem, proti, Ministru kabineta 2007. gada 11. decembra noteikumos Nr. 842 “Kārtība, kādā juridiskajām un fiziskajām personām kompensējami izdevumi un zaudējumi, kas radušies, iesaistot personu resursus reaģēšanas pasākumos, ugunsgrēka dzēšanā vai glābšanas darbos, un kompensācijas apmēra</p>
--	--	--

		aprēķināšanas kārtība”, kā arī citu valstu normatīvajos aktos un tiesu praksē. Likuma regulējums attiecībā uz radušos zaudējumu atbilstošu atlīdzinājumu un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 788 “Kārtība, kādā izņēmuma stāvokļa laikā valsts aizsardzības un nacionālās drošības vajadzībām iegūst turējumā personas īpašumu un atlīdzina ar to saistītos zaudējumus” nav jāgroza.
3.	Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un publiskas personas kapitālsabiedrības	Aizsardzības ministrija
4.	Cita informācija	Likumprojektā ar terminu “valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas un darbinieki” tiek saprastas arī Saeimas institūciju (t. sk. Saeimas administrācijas, Saeimas autobāzes) amatpersonas un darbinieki.

II. Tiesību akta projekta ietekme uz sabiedrību, tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu

1.	Sabiedrības mērķgrupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē vai varētu ietekmēt	Atkarībā no apdraudējuma apmēra un intensitātes tiesību akts ietekmēs ikvienu sabiedrības daļu, kura būs pakļauta militāro apdraudējumu regulējošiem normatīvajiem aktiem un plāniem.
2.	Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību un administratīvo slogu	Ietekme nav nosakāma.
3.	Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums	Administratīvo izmaksu monetāro novērtējumu nav iespējams noteikt, jo nav iespējams paredzēt noteiktu apdraudējuma situāciju un tās atstātās sekas.
4.	Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums	Nav.
5.	Cita informācija	Nav.

III. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Likumprojekts šo jomu neskar.

IV. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

1.	Saistītie tiesību aktu projekti	Likumprojekts stāsies spēkā vienlaikus ar grozījumiem Karatiesu likumā, ko saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra sēdes protokollēmuma Nr. 60 107. § “Informatīvais ziņojums par Karatiesu likuma izpildes nodrošināšanu” (TA-2553-DV) 3. punktu
----	---------------------------------	--

		<p>izstrādā un virza apstiprināšanai Ministru kabinetā Tieslietu ministrija.</p> <p>Vienlaicīgi izskatīšanai (vienotā paketē) tiks virzīti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Likumprojekts “Grozījumi likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli””; • Likumprojekts “Grozījums Nacionālās drošības likumā”; • Likumprojekts “Grozījumi Mobilizācijas likumā”.
2.	Atbildīgā institūcija	Aizsardzības ministrija, Tieslietu ministrija
3.	Cita informācija	Nav

V. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām

Likumprojekts šo jomu neskar.

VI. Sabiedrības līdzdalība un komunikācijas aktivitātes

1.	Plānotās sabiedrības līdzdalības un komunikācijas aktivitātes saistībā ar projektu	Saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumu Nr.970 “Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā” 7.4.1. apakšpunktu sabiedrības pārstāvji ir aicināti līdzdarboties, rakstiski sniedzot viedokli par likumprojektu. Sabiedrības pārstāvji ir informēti par iespēju līdzdarboties, publicējot paziņojumu par līdzdalības procesu Aizsardzības ministrijas tīmekļvietnē www.mod.gov.lv .
2.	Sabiedrības līdzdalība projekta izstrādē	Likumprojekts publicēts Aizsardzības ministrijas mājaslapas sadaļā “Sabiedriskās un publiskās apspriešanas” 2019. gada 2. jūlijā https://www.mod.gov.lv/lv/nozares-politika/sabiedribas-lidzdaliba/sabiedriskas-un-publiskas-apspriesanas
3.	Sabiedrības līdzdalības rezultāti	Sabiedrības pārstāvji nav izteikuši viedokli par likumprojektu.
4.	Cita informācija	Saskaņā ar Satversmi un Nacionālās drošības likumu ir noteiktas institūcijas un amatpersonas, kuras ir atbildīgas par valsts apdraudējuma pārvarēšanu.

VII. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām

1.	Projekta izpildē iesaistītās institūcijas	Visas valsts pārvaldes institūcijas, kuras saskaņā ar Nacionālās drošības likumu un citiem normatīvajiem
----	---	--

		aktiem ir atbildīgas par valsts apdraudējuma situācijas pārvarēšanu.
2.	Projekta izpildes ietekme uz pārvaldes funkcijām un institucionālo struktūru. Jaunu institūciju izveide, esošu institūciju likvidācija vai reorganizācija, to ietekme uz institūcijas cilvēkresursiem	Projekta izpilde notiks esošo pārvaldes funkciju ietvaros.
3.	Cita informācija	Nav.

Iesniedzējs:

Aizsardzības ministrijas valsts sekretārs

Jānis Garisons

H. Rozēns, 67335072
Heinrihs.Rozens@mod.gov.lv